

Presentació

A causa de les peculiaritats de l'àrea geogràfica en què treballem, és a dir, Catalunya, la revista QUADERNS D'ITALIÀ ha demostrat sempre una gran sensibilitat pels fenòmens lligats a la coexistència de les diferents llengües o cultures i per les problemàtiques que es donen en les anomenades zones de frontera o confí. És per això que hem cregut convenient dedicar aquest número que teniu a les mans precisament a la qüestió de la frontera, entesa com a ocasió més o menys fortuïta que, en alguns llocs, ha sacsejat profundament les realitats lingüístiques i culturals dels habitants i, sovint, i cal dir no sense sofriment, les mateixes persones, víctimes dels absurds vaivens de la història; o entesa com a condició més o menys mental i/o imaginària mitjançant la qual hom entra en contacte amb allò que Jankelevitch anomena aquell «no sé què» o «gairebé res» que permet als homes de seguir sense entendre's durant anys i fins i tot segles, dividits entre «nosaltres» i «ells».

Publiquem, així, aportacions dedicades a tres dels llocs emblemàtics de la idea de frontera, on és vigent un estatus expressiu doble o fins i tot triple: la Suïssa italiana, Trieste i l'Ístria, i el Tirol del Sud. Pel que fa al Ticino, l'historiador de la llengua Sandro Bianconi estudia les conseqüències culturals i lingüístiques del concepte multiforme de frontera; el poeta Fabio Pusterla, pel seu cantó, estudia a partir de la pròpia experiència biogràfica les diferències possibles entre els conceptes de «confí» i «frontera», amb l'objectiu darrer de la superació d'obstacles mitjançant la traducció; mentre que Jean-Jacques Marchand, conegut expert de la literatura de frontera, s'ocupa aquí de les obres literàries dels immigrants italians a Suïssa. Giovanni Albertocchi, a més, ens presenta un relat inèdit sobre l'encontre/enfrontament entre italians de totes dues parts de la frontera. La «diversitat» triestina és visitada un cop més amb la guia de Svevo, però també de Magris, la darrera obra del qual és rellegida per Ernestina Pellegrini. Un article-relat de Pietro Spirito ens ofereix, a més, altres elements sobre l'actualitat de la frontera al nord-est italià. La situació literària i lingüística de l'ampla frontera sudtirolesa, marcada per un triple estatus lingüístic i cultural (alemany, italià, ladí), és estudiada per Ruth Bernardi, escriptora en llengua ladina, a través dels ulls d'una minoria lingüística normalment

oblidada, i des del punt de vista creatiu per Marco Aliprandini, escriptor italià establert a Merano. Aquests darrers autors són també promotors del diàleg cultural a l'Alto Adige, que ha implicat més d'una generació d'escriptors sud-tirolesos en alemany, italià i ladí, a la recerca no solament d'un major intercanvi, sinó fins i tot d'un possible sincretisme lingüísticocultural, tal com demostra l'obra del mateix Aliprandini.

A més d'aquests llocs emblemàtics, ens ha semblat necessari afegir també la costa de ponent de Francesco Biamonti (i abans de Calvino), amb l'article d'un conegut estudiós del paisatge literari com Giorgio Bertone. A una frontera interior d'Itàlia, que divideix Sicília del continent, dedica el seu assaig el gran novel·lista sicilià Vincenzo Consolo, el qual l'observa i la il·lustra per mitjà d'una exploració de tres escriptors centrals de la insularitat: Giovanni Verga, Luigi Pirandello i Leonardo Sciascia.

Igualment necessari ha semblat fer extensiu el concepte de frontera a la categoria dels escriptors no italians que, en canvi, han adoptat l'italià com a llengua de creació, representada en aquest cas per l'escriptora alemanya Helga Schneider, entrevistada per Francesco Ardolino; al contacte històric amb altres cultures, com els catalans a Sardenya (estudiats per August Bover); i a l'obra d'un poeta italià nascut a Catalunya, Benet Garret, «il Cariteo», que des de la Nàpols del segle XV construeix el mite del retorn a la seva Barcelona (tema afrontat per Enrico Fenzi).